

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационния труд за получаване на научната и на образователната степен „доктор”
на тема:

Интерактивни методи в обучението по български език 5. – 7. Клас

Автор: Десислава Пенкова Нейкова

докторантка на самостоятелна подготовка по:

Област на висшето образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...

(Методика на обучението по български език)

в СУ “Св. Климент Охридски”

Факултет по славянски филологии, Катедра по методика

Научен ръководител: проф. д-р Татяна Ангелова

Рецензент: проф. д.п.н. Галя Михайлова Христовова

Бургаски свободен университет

Разглежданият дисертационен труд засяга методически значима, недостатъчно експонирана публично и слабо осветена в теорията на методиката проблематика. Темата на дисертационния труд е не само актуална, тя е необходима и иновационна. Разработена е от действащ учител, който сам подготвя и апробира собствената си методика и то го прави не само в рамките на кратък експеримент, а в продължение на години, усъвършенствайки първоначалните си идеи.

Дисертационният труд е от 154 печатни страници, разпределени в: увод – 2 стр., пет глави – общо 128 стр., заключение – 1 стр., приноси – 1 стр., публикации – 1 стр.; библиография с използвани източници от 72 заглавия, 12 от които на латиница. Има 3 приложения - видове интерактивни методи, работните листове от самите уроци и анкетни карти от учители.

Изложението разточително е разделено на пет глави. В първата глава са очертани задължителните за подобен труд цели, задачи, предмет и обект на изследването, хипотеза, методи на изследването. Във втората глава е направен

анализ на състоянието на проблема според наличната научна експертиза. В третата глава са анализирани промените в обучението по български език съобразно учебната документация, в четвъртата е проучването на нагласите на учителите, в петата е опитното обучение (както го е нарекла самата докторантка). Логиката е да се установи диагнозата на използването на интерактивните методи и да се положат теоретическите маркери, след което да се премине към генезиса и конкретните проявления на проблема, локализиран по място и време, с намерението експликациите на практиката да се осмислят теоретически и да послужат за оптимизиране на обучението по български език в пети – седми клас.

Дисертационният труд има класическа структура и подредбата следва логиката на едно научно методическо изследване, което е от практико-приложен характер. Композицията на дисертацията е традиционна, достатъчно разчленена, завършена.

Десислава Нейкова се е ориентирала към тема, която е много важна и полезна в нашата методика. Особено като се има предвид, че българското училище изостава при използването на тези методи и е малко по-консервативно, появата на дисертационен труд по тази проблематика е логично и закономерно. Тя е доказателство за това, че не е възможно училището да „върви“ с десетилетия след живота. Иницирано е от действащ учител, което означава, че методиката има определени неразработени сфери. Учителят най-точно и ежедневно долавя необходимостта от промени.

Уводът (4-6 стр.) очертава най-общо мотивацията на докторантката за избор на проблематиката и необходимостта от използване на интерактивни методи в часовете по български език, но не самоцелно, а в контекста на комуникативната ориентация на самото обучение по български език.

Първа глава (7-9 стр.) *„Дизайн на методическото изследване“* включва хипотеза, цел, задачи, обект и предмет на дисертационното изследване. Те представят началната концепция на автора по избраната проблематика, но не са добре формулирани. От предмета на изследването на става ясно колко са учениците, от кое училище, от кой клас, а това е от изключително значение за

мащабността и статистическата значимост на изследването (Тази информация е налична в пета глава, но предметът трябва да бъде точно дефиниран). Целите и задачите не са диференцирани. Хипотезата – *„Използването на интерактивни методи в обучението по български език и литература в етапа 5.-7. клас с учениците от целевата група довежда до повишаване на мотивацията на изследваните лица за участие в учебния процес, усъвършенстване на езиковите умения за устно и писмено общуване, за творческо писане, за критическо мислене, за решаване на проблеми, за поемане на отговорност, за сътрудничество“* е добре формулирана. За реализирането на целта и задачите и за доказване на хипотезата са предвидени за използване подходящи методи.

Втора глава (10-70 стр.) *„Теоретични постановки и терминологичен апарат“* е преглед на теоретичните постановки по проблема. Прави се анализ на авторски мнения за същността и класификацията на интерактивните методи. Докторантката е запозната с най-новите теории за интерактивните методи. Логично е интерпретирала и компетентностите, които трябва да се формират в обучението по български език на фона на общите и единни изисквания, поставени в Националната стратегия за насърчаване на грамотността.

Докторантката правилно отбелязва, че приоритетното използване на информационните ресурси и технологии в образователните практики не е проверена и единствена алтернатива на традиционните методи на обучение. Това наистина е така. Докато при интерактивните методи най-значимото е комуникацията между учениците, а не толкова и само между учителя и ученика.

Коментира се и Наредба № 12 от 2016 г. за квалификацията на учителите, директорите и другите педагогически специалисти и необходимостта от познаването на нови методи в образователната парадигма. Приемам за много логична и полезна идеята в квалификационните курсове за учители да се включи темата за интерактивните методи.

В тази глава се изяснява и същността на комуникативната компетентност, и то точно и детайлно, но не става ясно как чрез интерактивните методи тя ще се повиши. (На стр.17 и стр.21 има повторение един и същи абзац е представен като цитат от А.Кръстева и като авторова мисъл). Включен е и фрагмент от урок. По

същия начин е интерпретирана и социокултурната компетентност с добри познания за нейната същност, основните теории и автори, които разработват тази проблематика. Със същия успех може да се включи и лингвистичната компетентност като компонент на комуникативната. Още повече, че в трета глава при коментара на учебните програми на езиковата (лингвистична) компетентност се отделя специално внимание.

Развиването на езикови умения за устно и писмено общуване е част от тази глава, в която се обръща внимание на специфични за обучението по български език дейности и компетентности. Идеята да се търси и открива полезността на интерактивните методи в различни житейски и социални направления е интересна.

Теоретичният преглед на разработки по темата е съпътстван от някои техники, интерактивни методи, фрагменти от урок и отделни задачи.

В заключението могат да се предложат по-детайлни изводи и обобщения, които да насочат и помогнат докторантката в експерименталната дейност.

В **трета глава** (71-83 стр.) Институционални промени в българското образование и в обучението по български език и приложението на интерактивните методи (има разлика в озаглавяването на тази глава в съдържанието и в самия текст) се интерпретират институционални промени в българското образование и обучението по български език в Закона за предучилищното и училищното образование. Добре се познават учебните програми по български език и техните изисквания за формиране на различните компетентности.

Четвърта глава (84-96 стр.) *„Проучване на нагласите у учителите относно прилагането на интерактивните методи на обучение в часовете по български език“* цели да се проучи мнението на 70 учители от различни по вид и големина населени места за познаването използването на интерактивните методи. Анкетата логично е разделена на три компонента. Добре би било при интерпретацията да са написани и самите въпроси от първия компонент, за да е ясна логиката на отговорите, процентните резултати (Тъй като в дисертационния труд не са включени Приложение 2 и 3, няма как да се разбере какви са

въпросите). Този дефицит е преодолян при втория компонент. Впоследствие всеки въпрос е анализиран, интерпретиран, добре представен графично и таблично. Очаква се главата да завърши с изводи, обобщения, защото това мнение на учителите е автентично и много важно.

Най-значимата част от дисертационния труд е **пета** глава (97 – 137 стр.) „*Опитно обучение по български език 5. – 7. клас*“ . Представят се обучителни модули върху учебното съдържание по български език за прогимназиалния етап на образование, в които има рационални идеи за оптимизиране на занятията по български език 5. – 7. клас чрез интегриране на интерактивни методи на обучение, приложени от докторантката в реален учебен процес. Предложените уроци, учебни задачи, описаните интерактивни методи са разнообразни, интересни, направени са по различни теми от учебното съдържание. Могат да се използват в уроците при всички одобрени учебници по български език. Независимо, че тези учебници са с различна структура.

Заклучението (138 стр.) е твърде бедно, схематично, не дава информация доколко са изпълнени целите и задачите. Не става ясно дали направената в началото хипотеза е доказана.

Основните **достойнства** на разработката се изразяват в следното:

1. Теоретичните основи на изследването са разработени (макар и малко неподредени). Класификацията на интерактивните методи (Приложение №1) е по-логично да е в теоретичната глава. Проследени са най-съществените аспекти на ключовите понятия посредством позоваване на авторитетни източници.
2. Изясняването на теоретическата материя е в степен, която позволява да се оперира с инструментариума на интерактивните методи, да се направят професионални преценки на състоянието на обучението по български език и пр.
3. Докторантката е отлично запозната с всички важни документи, отнасящи се до обучението по български език – Закон за предучилищното и училищното образование, Национална за насърчаване на грамотността,

Наредба № 12 от 01.09.2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, а също така с резултатите от Програмата за оценяване на образователните постижения PISA, изследването PIRLS и др. Това ѝ дава свободата и възможността да знае и осмисля значимостта на предложените от нея интерактивни методи, да доказва необходимостта им при изпълнение на посочените регламенти.

4. Добре са представени основните компетентности в обучението по български език – комуникативната и социокултурната.
5. Анкетирани са 70 учители по български език, които са изразили своето мнение за интерактивните методи, което дава на докторантката увереността, че темата и подходът и са верни.
6. Резултатите от анкетите с учителите са представени ясно, с таблици и диаграми, съпроводени са с анализ.
7. Една от силните страни на изследването и най-вече на дейността е приоритетното внимание към детайлите при използването на интерактивните методи в класовете, с които докторантката е работила.
8. Изследването е в резултат на продължителна и професионална дейност на докторантката.
9. Подборът на заглавия в библиографската справка обхваща най-известните теории и автори в българската и чуждата методическа литература.
10. Налице е висока правописна, граматическа и пунктуационна компетентност. Текстът на дисертацията се отличава с висока езикова култура, стилова адекватност и терминологична детерминираност.
11. Освен всичко това проличава и емоционалната съпричастност на докторантката към проблематиката, загриженост към учениците, което се дължи на факта, че Десислава Нейкова е действащ учител.

Бележки:

1. Обемът е недостатъчен за такъв тип научно изследване, както и цитираната литература (10 от източниците са Национални стратегии и учебни програми, някои от които се и повтарят). Чуждите автори са

включени и в началото, и в края на библиографската справка. Има още десетки публикации на български автори за интерактивните методи в обучението по български език. Само публикациите за груповата работа са десетки.

2. Уводът и първа глава могат да бъдат в една конструкция. Те представляват мотивиран избор на темата, който неминуемо е свързан с цели, задачи, предпоставки и т.н.
3. Пета глава е интересна с описанието на методите и на работата, но се очаква да бъдат споделени резултатите на учениците, да има съпоставки, да се доказва и да се измерват резултатите, постиженията.
4. Приложение №1 трябва да е съществена част от теоретичния обзор, защото класифицира видовете интерактивни методи. Останалите приложения не са включени в предоставения ми дисертационен труд и не мога да ги анализирам.

Въпроси:

1. Как ще ни убедите, че използването на интерактивни методи е повишило компетентностите на учениците, след като не сте използвали никакви математически и статистически методи за измерване ?
2. Използвали ли сте интерактивните методи *мисловна карта, групова работа, проекти*? Какви са техните възможности?
3. Този начин в обучението по български език е много различен и интересен. Това не ли създава ли трудности в часовете по български език и литература, в които не се използват интерактивни методи?

Авторефератът е направен в съответствие с изискванията за такъв вид научен текст. В него е отразено вярно и пълно същественото от дисертацията.

Солидаризирам се с всички посочени от автора **приноси** и смятам, че тяхната значимост е основателно аргументирана и екзактно формулирана. Особено следва да се открие методическата стойност на изследването, неговата многостранна полезност за изборната практика на учителите по български език.

По темата на дисертационния труд има **3 публикации** – две в сп. „Български език и литература“ и една в Сборник от XII Международен образователен и научен конгрес на Тракийския университет, Ст. Загора (публикациите във в.»Учителско дело» не са научни).

В заключение: Дисертацията на Десислава Нейкова представлява иновационна заявка за осъвременяване на обучението по български език и литература в 5-7 клас. Изследването съдържа решения на важни проблеми и открива перспективи за усъвършенстване на обучението по български език. Дисертационният труд е актуално и полезно за практиката изследване, поради което предлагам на членовете на научното жури да гласуват да бъде присъдена на Десислава Нейкова образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност 05.07.03. - **Методика на обучението по български език.**

Рецензент:.....

(проф. д.п.н. Галя Христовова)

26.04.2018 г.